

FEMEILE ȘI BĂRBAȚII ÎN AGRICULTURA REPUBLICII MOLDOVA

SWEDEN

GUVERNUL
ROMÂNIEI

INTRODUCERE

Femeile joacă un rol important în agricultura mondială în calitate de fermieri, lucrători și antreprenori, dar în general se confruntă cu mai multe restricții decât bărbații în ceea ce privește accesul la resurse agricole, inputuri și servicii. Evidențele empirice din diferite țări indică faptul că, datorită accesului lor mai scăzut la resursele de producție și la oportunitățile de dezvoltare din agricultură, contribuția exploatațiilor conduse de femei la producția agricolă totală este mai mică. A fost demonstrat faptul că abordarea spre soluționare a acestui decalaj dintre femei și bărbați ar putea conduce la beneficii semnificative pentru familiile rurale și pentru întreaga societate, prin creșterea productivității agricole, reducerea sărăciei și promovarea creșterii economice echitabile.

Republica Moldova a ratificat Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare a femeilor (CEDAW) și s-a angajat să realizeze Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului – unul din aceste obiective fiind Promovarea egalității între sexe și emanciparea femeilor. Prin urmare, factorii de decizie în agricultură au obligația de a se asigura că femeile sunt capabile să poată influența dezvoltarea agricolă și, ca atare, să poată beneficia de pe urma dezvoltării acesteia. Acțiunile întreprinse în sensul promovării egalității dintre sexe – eliminarea decalajului în ceea ce privește accesul la resursele de producție și oportunitățile de dezvoltare – reprezintă nu numai un aspect legat de respectarea drepturilor femeilor și de bunăstarea acestora, ci acest lucru poate contribui în mod semnificativ la reducerea sărăciei în Republica Moldova, în special în zonele rurale.

În acest context, este absolut esențial ca politicile și programele naționale să fie informate despre contribuțiile, rolurile și limitările femeilor și bărbaților în agricultură, precum și cu privire la diferențele în ceea ce privește resursele care le sunt disponibile.

Biroul Național de Statistică este implicat prin diverse activități în punerea în aplicare a *Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015*, avînd ca scop îmbunătățirea disponibilității și accesibilității datelor dezagregate pe sexe la nivel național.

Această broșură oferă o analiză sumară a datelor dezagregate pe sexe culese cu ocazia **Primului Recensămînt General Agricol din Republica Moldova (realizat în anul 2011)**. Sunt evidențiate principalele disparități între femeile și bărbații care lucrează în sectorul agricol în Republica Moldova, în special în ceea ce privește accesul lor la bunuri, inputuri și servicii. Studiul a avut ca scop identificarea principalelor domenii de interes care vor fi aprofundate ulterior în cadrul unei analize detaliate a datelor Recensămîntului ce urmează a fi publicată sub forma unui Raport Tematic pe Sexe. Prin înțelegerea provocărilor specifice ce decurg din activitatea femeilor și bărbaților ca fermieri, antreprenori și lucrători agricoli, vor putea fi luate decizii bine informate din perspectiva contribuției celor două sexe la dezvoltarea acestui sector, conducînd la soluții mai eficace, mai eficiente și durabile.

1- PROFILUL DEMOGRAFIC ȘI SOCIAL AL EXPLOATAȚILOR AGRICOLE

Populația și vârsta

Femeile constituie mai mult de jumătate din populația țării – 51,9% (1848,3 mii persoane), iar bărbații 48,1% (1712,1 mii persoane). La începutul anului 2011, 57,5% din totalul femeilor locuiau în mediul rural.

Conform Recensământului General Agricol realizat în anul 2011, există în total 902214 exploatații agricole în Republica Moldova*. La nivel național, 36% din exploatațiile agricole sunt

conduse de femei și 64% de bărbați. Distribuția exploatațiilor conduse de femei și de bărbați în diferite regiuni este în general asemănătoare cu cea de la nivel național. Numărul de exploatații conduse de femei este cel mai mare în Municipiul Chișinău, 41% din totalul exploatațiilor agricole. Ponderea exploatațiilor conduse de femei este cea mai scăzută în UTA Găgăuzia, aproximativ 33%.

TABELUL 1 - Ponderea exploatațiilor conduse de femei și bărbați în regiunile din Republica Moldova

Regiuni	Total exploatații	Exploatații conduse de bărbați (ECB)	Exploatații conduse de femei (ECF)
	Nr.	%	%
Republica Moldova*	902214	63,7	36,3
Municipiul Chișinău	32098	58,8	41,2
Nord	310241	60,7	39,3
Centru	357997	65,0	35,0
Sud	160920	66,6	33,4
UTA Găgăuzia	40958	67,4	32,6

* Fără raioanele din partea stângă a Nistrului și municipiul Bender

FIGURA 1

Ponderea exploatațiilor cu personalitate juridică conduse de femei și de bărbați

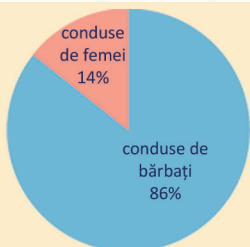
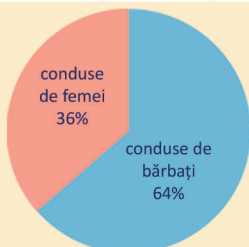

FIGURA 2

Ponderea exploatațiilor fără personalitate juridică conduse de femei și de bărbați

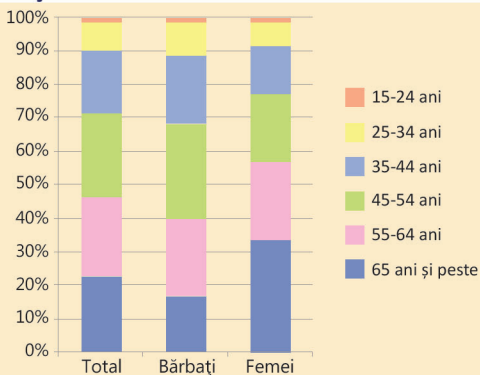

În Republica Moldova, există 3446 exploatații agricole cu personalitate juridică, reprezentând 0,4% din numărul total de exploatații. Restul exploatațiilor (99,6%) au fost recenstate ca exploatații fără personalitate juridică, adică persoane fizice. Din totalul exploatațiilor agricole cu personalitate juridică, 14% sunt conduse de femei, în comparație cu 36% din totalul exploatațiilor fără personalitate juridică conduse de femei.

Figura 3 indică faptul că există o diferență semnificativă între distribuția pe vârste a exploatanților conduse de femei față de cele conduse de bărbați. Numărul de exploatanți bărbați este cel mai mare în grupa de

vârstă 45-54 ani, cu 28%, iar cel al femeilor exploatanți este cel mai mare în grupa de vârstă 65 de ani și peste. Numărul exploatanților femei se află în continuă creștere în grupele de vârstă mai înaintată. În toate grupele de vârstă, ponderea bărbaților este considerabil mai mare decât cea a femeilor (Tabelul 2), cu excepția grupei de vârstă cea mai înaintată (65 de ani și peste) unde numărul femeilor depășește pe cel al bărbaților. În general, datele recensământului indică o îmbătrânire a populației rurale, fapt ce poate fi explicat prin emigrarea tineretului rural, iar suprareprezentarea femeilor în grupa de vârstă 65 de ani și peste ar putea fi o consecință a speranței de vârstă relativ mai mare a acestora.

FIGURA 3 - Compoziția pe grupe de vârstă a exploatanților agricoli femei și bărbați - pe grupe de vârstă, ca ponderi corespunzătoare în total, femei și bărbați

TABELUL 2 - Distribuția pe grupe de vârstă a exploatanților agricoli femei și bărbați

Grupe de vârstă	Exploatanți agricoli	Bărbați (%)	Femei (%)
Total	902214	63,7	36,3
15-24 ani	13079	64,2	35,8
25-34 ani	79752	70,9	29,1
35-44 ani	163427	71,7	28,3
45-54 ani	227522	70,6	29,4
55-64 ani	212039	63,8	36,2
65 ani și peste	206395	46,7	53,3

Nivelul de instruire în agricultură

După cum se indică în Tabelul 3, mai puțin de 20% din totalul exploatanților au absolvit o formă de învățământ agricol. Un decalaj mai mare pe sexe se poate observa în nivelul de instruire profesional: ponderile sunt scăzute la ambele sexe,

dar doar 6% din exploatanții femeii au participat la o formă de învățământ profesional, în comparație cu 12% în cazul bărbaților. La învățământul superior, decalajul între sexe este minim, mai puțin de un punct procentual.

TABELUL 3 - Nivelul de instruire în agricultură al conducătorului/capului exploatației

Ultimul nivel de educație în domeniul agriculturii	Conducătorul/capul exploatației ¹		Bărbați	Femei
	No.	%	%	%
Total	902214	100,0	100,0	100,0
Fără studii în agricultură	741249	82,2	79,5	86,9
Studii profesionale	87443	9,7	11,8	5,9
Studii medii de specialitate	42893	4,7	5,0	4,3
Studii superioare	30629	3,4	3,7	2,9

¹ Sunt incluși și "managerii" exploatațiilor agricole cu personalitate juridică

De remarcat este faptul că aproape 70% din exploatanții femeii au indicat în răspunsurile lor că au 10 ani sau mai mult de experiență practică în agricultură, în comparație cu 67% din exploatanții bărbați.

Contribuția la munca agricolă

Femeile și bărbații petrec un volum de timp similar în cadrul activităților agricole din exploatație – atât zilnic cât și în cursul anului. În cazul exploatanților femeii, ponderea femeilor care lucrează pînă la patru ore este puțin mai mare decît cea a exploatanților bărbați (cu 4,3 puncte procentuale).

În consecință, ponderea bărbaților care lucrează mai mult de patru ore zilnic este puțin mai mare decît cea a femeilor. Observînd timpul alocat de exploatanți activităților agricole (din cadrul exploatației) în decursul anilor, rezultatele sunt similare, adică nu sunt vizibile disparități majore între sexe.

TABELUL 4 - Timpul lucrat pentru activități agricole de către conducătorul/capul exploatației

Timp lucrat într-o zi	Conducătorul/capul exploatației	Bărbați	Femei
	Nr.	%	%
Total	902214	100,0	100,0
Pînă la 4 ore	375746	40,1	44,4
4 la 8 ore	398427	44,9	42,9
8 ore și peste	128041	15,0	12,7

Participarea membrilor exploatațiilor la activitățile de producție agricolă este aproape perfect echilibrată pe sexe (49,9% femei față de 50,1% bărbați). Totuși, “exploatațiile agricole fără personalitate juridică” angajează mai puține femei decât bărbați ca lucrători permanenți sau temporari, care nu sunt membri ai exploatației (39% față de 61%, după cum se poate observa din

Tabelul 5 de mai jos). În unele regiuni, această diferență este și mai mare. De exemplu, în Regiunea Centrală a țării, doar aproximativ 20% din lucrătorii agricoli care nu sunt membri ai exploatațiilor sunt femei. În UTA Găgăuzia, ponderea femeilor și a bărbaților lucrători agricoli care nu sunt membri ai exploatațiilor este aproape aceeași.

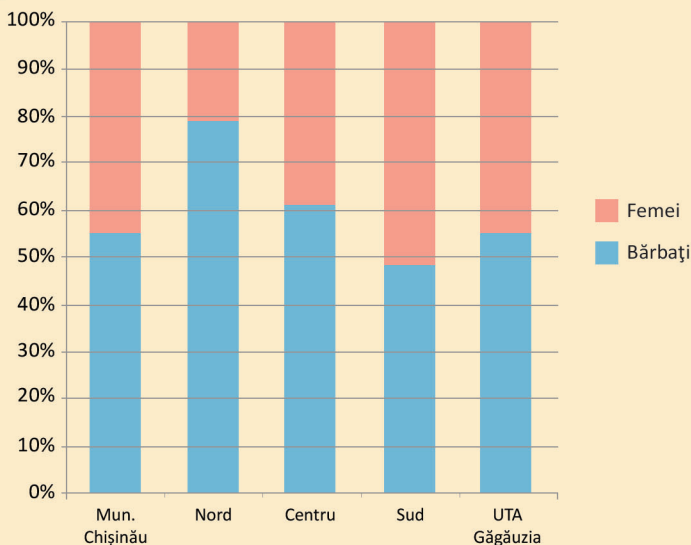
TABELUL 5 - Lucrători agricoli membri/non-membri ai exploatațiilor agricole fără personalitate juridică în regiunile din Republica Moldova

Regiuni	Lucrători agricoli	Membri ai exploatațiilor		Non-membri ai exploatațiilor	
		Bărbați (%)	Femei (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Rep. Moldova*	1891362	50,1	49,9	61,1	38,9
Mun. Chișinău	55643	51,1	48,9	55,0	45,0
Nord	619845	48,5	51,5	79,0	21,0
Centru	693412	51,0	49,0	62,7	37,3
Sud	426190	50,5	49,5	48,2	51,8
UTA Găgăuzia	96272	50,7	49,3	55,8	44,2

*Fără raioanele din partea stângă a Nistrului și municipiul Bender

** Inklusiv persoanele ce au lucrat temporar în mai multe exploatații agricole

FIGURA 4 - Femei și bărbați non-membri ai exploatațiilor, care lucrează în exploatațiile fără personalitate juridică în regiunile din Republica Moldova

2- ACCESUL EXPLOATANȚILOR, PE SEXE, LA RESURSELE PRODUCTIVE ȘI LA SERVICII

Accesul la resursele funciare

În general, exploatanții bărbați administrează o suprafață mai mare de teren decît exploatanții femei – atît în cazul exploatațiilor cu personalitate juridică cît și fără personalitate juridică. În medie, exploatanții bărbați din Republica Moldova administrează 1,21 hectare în comparație cu 0,86 hectare administrate de exploatanții

femei. Cu alte cuvinte, în ciuda faptului că femeile reprezintă 36% din totalul exploatanților din întreaga țară, ele administrează doar 19% din terenurile acoperite de exploatațiile agricole (în total 425324 ha față de 1818216 ha reprezentînd suprafața administrată de persoanele de sex masculin).

TABELUL 6 - Mărimea medie a unei exploatații agricole, după sexul conducătorului/capului exploatației și după statutul juridic al acesteia

Statutul juridic	Mărimea medie a exploatației (ha), conduse de:	
	Bărbați	Femei
Exploatații cu personalitate juridică	382,33	291,53
Exploatații fără personalitate juridică	1,21	0,86

FIGURA 5 - Mărimea medie a exploatațiilor agricole fără personalitate juridică, după sexul conducătorului/capului exploatației

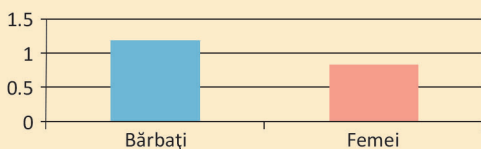
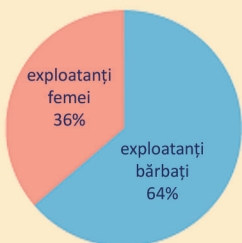
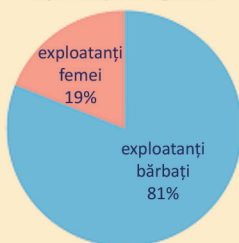

FIGURA 6 - Ponderea deținătorilor de exploatații, după sex, în numărul total de exploatații și în suprafața totală

a. În total exploatații agricole

b. În suprafața totală a exploatațiilor agricole

Accesul la activitatea de creștere a animalelor

În Tabelul 7 este prezentat numărul mediu de diferite specii de animale deținute de exploatațiile conduse de femei și de bărbați. Exploatațiile conduse de bărbați au în general mai multe animale decât cele conduse de femei. Cele mai mari disparități se

observă în cazul porcinelor și păsărilor, în timp ce nu există aproape nici o diferență între exploatațiile conduse de femei și cele conduse de bărbați în cazul efectivelor de cabaline și de vaci de lapte.

TABELUL 7 - Numărul mediu de animale, pe principalele specii, în exploatațiile conduse de femei și de bărbați

Specia de animale	Numărul mediu de animale în exploatațiile conduse de bărbați	Numărul mediu de animale în exploatațiile conduse de femei	Raport F/B ²
Bovine	1,5	1,4	0,89
<i>din care: vaci de lapte</i>	1,2	1,1	0,96
Porcine	2,8	1,8	0,61
Ovine	10,8	8,6	0,80
Caprine	2,5	1,9	0,78
Cabaline	1,1	1,1	1,00
Păsări	26,7	16,7	0,63
Iepuri	6,4	5,6	0,87
Familii de albine (număr)	11,5	9,6	0,83

² Raportul dintre numărul de animale din exploatațiile conduse de femei și numărul de animale din exploatațiile conduse de bărbați

Accesul la tehnologie

Există un decalaj notabil între sexe în ceea ce privește deținerea de mașini și utilaje agricole în Republica Moldova. Tabelul 8 indică faptul că, cu excepția mini-tractoarelor (17%), exploatațiile conduse de femei dețin mai puțin de

12% din totalul de mașini agricole. Acest procent este destul de scăzut, dacă luăm în considerare faptul că mai mult de o treime din exploatații sunt conduse de femei.

TABELUL 8 - Mașinile și utilajele agricole în proprietatea exploatațiilor agricole conduse de femei și de bărbați

Tip de mașini și utilaje agricole	Mașini și utilaje agricole				
	În total exploatații	În exploatațiile conduse de bărbați		În exploatațiile conduse de femei	
	Nr.	Nr.	%	Nr.	%
Tractoare	24695	22378	90,6	2317	9,4
Mini-tractoare	1090	899	82,5	191	17,5
Camioane	7604	6939	91,3	665	8,7
Combine	3000	2725	90,8	275	9,2
Semănători	8431	7694	91,3	737	8,7
Cultivatoare mecanice	12045	10980	91,2	1065	8,8
Pluguri pentru tractoare	13782	12537	91,0	1245	9,0
Mașini de irigat	773	712	92,1	61	7,9
Mașini și agregate pentru muls	191	169	88,5	22	11,5
Dispozitive de stropit, aplicare de tratamente	2627	2315	88,1	312	11,9
Altele	9382	8341	88,9	1041	11,1

Accesul la credite și beneficii financiare

Datele primului Recensământ General Agricol indică faptul că nu există un decalaj semnificativ între sexe în Republica Moldova cu privire la subvențiile primite de exploatanții agricoli. De asemenea, se poate observa faptul că un număr foarte mic de

exploatanți au credite la bănci. În anul 2010, opt la sută din exploatațiile conduse de bărbați au beneficiat de suport financiar, în comparație cu șase la sută în cazul exploatațiilor conduse de femei.

TABELUL 9 - Ponderea exploatațiilor agricole conduse de bărbați și de femei care au beneficiat de suport financiar în anul 2010

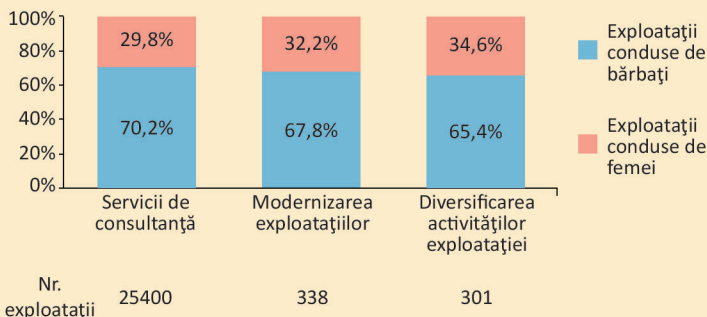
Tipul de suport financiar	Exploatații agricole	Conduse de bărbați		Conduse de femei	
	Nr.	Nr.	%	Nr.	%
Total exploatații agricole, din care	902214	574525	100,0	327689	100,0
Exploatații care au beneficiat de suport financiar, din acestea	70541	47684	8,3	22857	6,9
<i>beneficiari de subvenții</i>	63209	43032	7,5	20177	6,2

Accesul la măsuri de susținere guvernamentală pentru dezvoltare rurală

Aproape trei la sută din totalul exploatațiilor agricole din Republica Moldova au beneficiat de servicii de consultanță. În plus, un mic număr de exploatații au fost susținute pentru modernizarea și diversificarea activităților agricole.

Circa 30% din exploatațiile care au beneficiat de servicii de consultanță erau conduse de femei (ceea ce este în conformitate cu distribuția la nivel național a exploatațiilor conduse de femei și de bărbați).

FIGURA 7 - Ponderea exploatațiilor conduse de femei și de bărbați care au beneficiat de măsuri de susținere guvernamentală pentru dezvoltare rurală

3- STRATEGII DE EXISTENȚĂ ALE EXPLOATAȚIILOR AGRICOLE

Destinația producției agricole

Disparitățile între sexe în ceea ce privește destinația producției agricole nu sunt severe. Tabelul 10 indică faptul că marea majoritate a exploatațiilor agricole produc doar

pentru consum propriu, în timp ce 16% din exploatațiile conduse de bărbați și 12% din exploatațiile conduse de femei produc atât pentru consum propriu cât și pentru vânzare.

TABELUL 10 - Destinația producției agricole în cazul exploatațiilor conduse de femei și al exploatațiilor conduse de bărbați

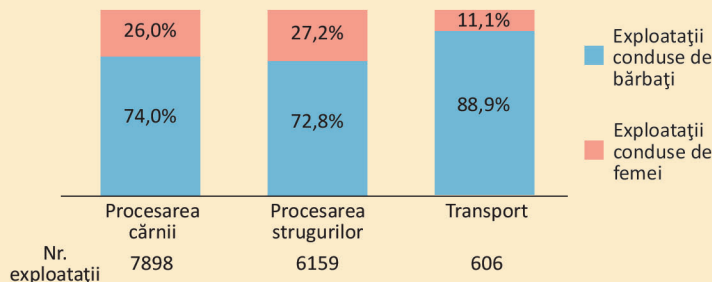
Destinația producției agricole	Total exploatații agricole	Conduse de bărbați		Conduse de femei	
	Nr.	Nr.	%	Nr.	%
Total	902214	574525	100,0	327689	100,0
Doar pentru consum propriu	770656	482125	83,9	288531	88,1
Pentru consum propriu și pentru vânzare	131558	92400	16,1	39158	11,9

Activități neagricole generatoare de venituri

Numărul de exploatații implicate în alte activități neagricole generatoare de venituri este mic, mai puțin de 10000 exploatații fiind angajate în alte activități neagricole generatoare de venituri. În Figura 8 de mai jos, care prezintă principalele activități

neagricole generatoare de venituri, se poate observa că aproximativ o treime din activitățile de procesare sunt întreprinse în exploatațiile conduse de femei; pentru activitățile de transport, această cifră este foarte scăzută, doar 11 la sută.

FIGURA 8 - Ponderea exploatațiilor conduse de femei și de bărbați implicate în "alte activități neagricole generatoare de venituri"

Producția vegetală în exploatațiile agricole

În ceea ce privește culturile în teren arabil, diferența dintre exploatațiile conduse de bărbați și exploatațiile conduse de femei este mică. Cea mai mare diferență observată constă în faptul că exploatațiile conduse de femei cultivă plante industriale pe 18

la sută din terenul lor arabil, în comparație cu 26 la sută în cazul exploatațiilor administrate de bărbați. Pe de altă parte, exploatațiile conduse de femei sunt mai mult implicate în cultivarea legumelor.

Figura 9 - Terenul arabil, pe principalele culturi în exploatațiile conduse de femei (ha)

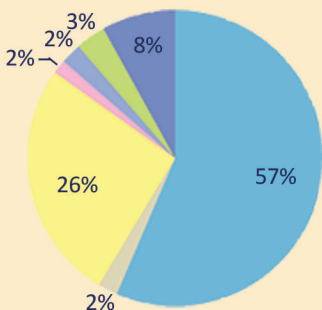
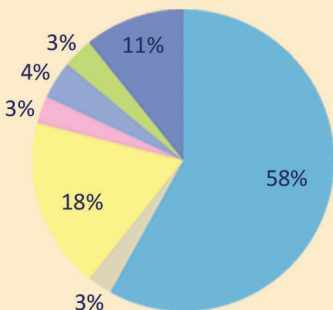

Figura 10 - Terenul arabil, pe principalele culturi în exploatațiile conduse de bărbați (ha)

- cereale pentru boabe
- leguminoase
- plante industriale
- cartofi
- legume
- radacinoase de nutret recoltate verzi
- alte culturi

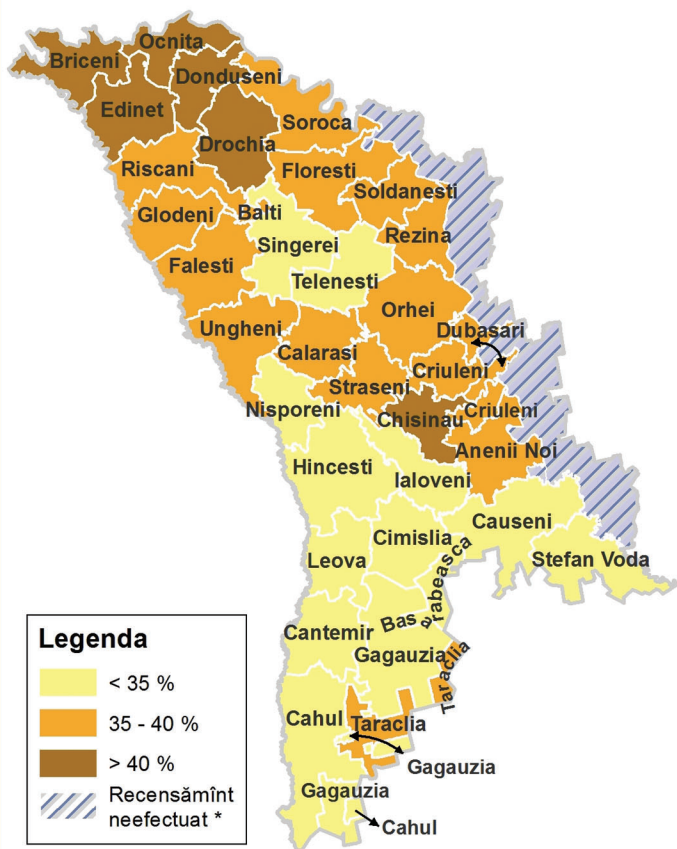
Distribuția pe raioane

Harta de mai jos indică distribuția exploatațiilor conduse de femei în fiecare raion al Republicii Moldova. Ponderea cea mai mare a exploatațiilor conduse de femei se află în raionul Ocnîța, cu 47% (8594 exploatații). În raioanele Briceni,

Dondușeni, Drochia, Edineț, proporția exploatațiilor conduse de femei este mai mare de 40 la sută, în timp ce în raioanele Cantemir și Telenești, ponderea este puțin mai mare de 30 la sută.

HARTA

Distribuția exploatațiilor conduse de femei pe raioane

* În raioanele din partea stîngă a Nistrului și în municipiul Bender

DEFINIȚII

Capul exploatației agricole

este persoana care ia deciziile majore privind activitățile din cadrul exploatației. Capul exploatației poate fi persoană fizică, grup de persoane fizice sau persoană juridică în numele și în contul căreia exploatația agricolă își desfășoară activitatea și care răspunde din punct de vedere economic și juridic de exploatația respectivă, suportând riscurile economice care decurg din activitatea exploatației.

Exploatația agricolă

este unitatea tehnico-economică de sine stătătoare (cu sau fără personalitate juridică) cu gestiune unică și care desfășoară activități agricole prin utilizarea suprafețelor agricole și/sau creșterea animalelor sau activități de menținere a terenurilor agricole în bune condiții agricole și de mediu, fie ca activitate principală, fie ca activitate secundară.

Genul

se referă la diferențele sociale între femei și bărbați, adică rolurile și responsabilitățile diferite ale femeilor și bărbaților în cadrul unei culturi date. Aceste roluri sunt atribuite de societate și ele se schimbă în timp.

Decalajul între sexe

se referă la o diferență sau disparitate disproporționată de atitudini, comportament, abilități, etc., între bărbați și femei, sau băieți și fete.

Sexul

se referă la diferențele biologice între femei și bărbați.

Datele dezagregate pe sexe

sunt datele colectate și prezentate separat pentru femei și pentru bărbați.

**ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU
ALIMENTAȚIE ȘI AGRICULTURĂ (FAO)**

***Oficiu Regional pentru Europa
și Asia Centrală***

Budapesta 1068, Benczur utca 34
Ungaria

www.fao.org/europe/en/
e-mail: FAO-RO-Europe@fao.org
Tel: +36 1 461 2000
Fax: +36 1 351 70 29

**BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ
AL REPUBLICII MOLDOVA**

MD-2019 Chișinău, str. Grenoble 106
Republica Moldova
www.statistica.md

e-mail: moldstat@statistica.md
Tel. +373 22 403000, +373 22 403151
Fax +373 22 226146